

BÉRES ZSUZSA

TISZA ISTVÁN EMLÉKEZETE

THE REMEMBRANCE OF ISTVÁN TISZA. The statue of István Tisza was erected in October 2015 in front of the main building of the University of Debrecen. The text conjures up the memory of the onetime name-giver of the university by depicting the events of the festive occasion of the erection and by offering retrospective flashes pertaining to the history of the statue.

Új, immár végleges, méltó helyén avatták fel a Hallgatói Önkormányzat kérésére gróf Tisza István szobrát 2016. október 31-én, az egykor nevét viselő Debreceni Egyetem Főépülete előtt.

Szilvássy Zoltán, az egyetem rektora beszédében a debreceni egyetemalapító Tisza Istvánra emlékezett. Miniszterelnöki közbenjárását méltatva úgy fogalmazott: „a református magyar és a katolikus Habsburg akarat találkozott abban, hogy Debrecenben egyetem jöhetett létre”.

„A reformáció világnapján, a mártír miniszterelnök halálának napján méltó, végleges helyére került Tisza István szobra Debrecenben” – mondta ünnepi beszédében Bölcskei Gusztáv, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem rektora.

Körösparti Péter, az egyetemi Hallgatói Önkormányzat korábbi elnöke, a szobor áthelyezésének egyik kezdeményezője elmondta: Tisza István szobrát egykor az egyetemi hallgatók döntötték le, most pedig utódaik, a mai egyetemisták kezdeményezésére állították fel újra az egyetem Főépülete előtt.

A szimpóziumon bejelentette: megalakítják a Tisza István Baráti Kört, hogy az egyetem hallgatói a történelmi tényeknek megfelelően ismerhessék meg az egykori miniszterelnök munkásságát és a Debreceni Egyetem életében játszott szerepét.

Az egykori névadó szellemisége előtt tisztelegve a Debreceni Egyetem létrehozta a Tisza István-díjat, amelyet első alkalommal Körösparti Péter vehetett át.

Tisza István és Debrecen

Tisza István (1861–1918) tanulmányait mindvégig kitűnő eredménnyel végezte, és mindössze 20 évesen be is fejezte. Első négy gimnáziumi évét mint magántanuló, a második négy évet mint nyilvános, rendes tanuló végezte a Debreceni Református Kollégiumban, ahol 14 éves korában le is érettségizett.

Az egyetem születésének támogatója

Hosszú tárgyalások előzték meg a debreceni egyetem létrejöttét, amelyekbe Tisza István 1911-ben kapcsolódott be. „Életem egyik legnagyobb eredményének tekintetem, ha Debrecenben, ahol fiatalkori tanulmányaimat végeztem, egyetem állíttatnék fel.” – mondta egy tanácskozáson, amelyen akkor a képviselőház elnökeként vett részt. Bizakodott a sikerben, ahogy egyik, a fia nevelőjéhez írt levelében fogalmazott: „[...] nagy örömmel fejezhetem ki azt a biztos reménységet, hogy a debreceni egyetem, mint teljesen elsőrangú állami intézmény fog megszületni anélkül, hogy református jellegét s a kollégiumhoz fűződő történelmi tradíciókat elvesztené [...]”

Az 1914-es első tanévnyitó idején már miniszterelnökként fogadhatta Kiss Ferenc rektor köszönő táviratát, és támogathatta a minisztertanácsban a Klinikatelep építését.

Tisza István emlékezete

Tisza emlékére már 1920-tól évente megemlékezést rendeztek, 1924 után pedig – elsősorban tudományos jelleggel – Tisza István születésnapján, április 22-én tartottak emlékünnepséget, amelyen a mindenkori rektor köszöntője mellett egy rangos előadás is elhangzott.

Az egyetem tanácsa 1921. január 28-án a jogi kar indítványára és a négy kar egyhangú határozatára kimondta, hogy „egyetemünk az egyetem létrejötté körül annyi érdemet szerzett nagy férfiúnak, a magyar nemzeti eszméért vértanúhalált halt gróf Tisza István nevére neveztessek el.”

Az ünnepélyes névadó közgyűlést még ugyanebben az évben, június 5-én tartották, és az egyetem elnevezése Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemre változott.

Az ő emlékét szolgálta az az ereklyegyűjtemény is, amely számos eredeti levéllel, fényképpel féltve őrzött kincse volt az egyetemnek. A gyűjtemény 1945-ben megsemmisült.

A szobor története – 1.

A Kisfaludi Stróbl Zsigmond szobrászművész által bronzba álmódott egész alakos műalkotásnak kalandos sors jutott osztályrészül: csaknem 100 éve állították fel először a 2 méter 34 centiméter magas, 3,5 mázsa súlyú bronzszobrot, Magyarország első köztéri Tisza István ábrázolását a Klinikatelep előtt, majd néhány évtizeddel később az intézmény saját hallgatói döntötték le. Jótét lelkek megmentették, rejtegették, majd újabb évtizedek elteltével ismét felállították, igaz, nem az eredeti helyén.

Az egyetemi campusok közül a Klinikatelep építése kezdődött leghamarabb, ennek befejezésekor – 1926. október 17-én – magas rangú állami vezetők részvételével záró-

kő-elhelyezési ünnepséget tartottak, amelynek záróakkordjaként leleplezték az épület-együttes előtt Tisza István szobrát.

– „[...] *Alig volt magyar államférfi, aki a felelőség gondolatát komolyabban vette volna, mint Tisza [...] Világosan látta, hogy nekünk iskolák és kórházak, vasútak és vízművek, gyárak és pénzüzetek kellenek [...]*” – mondta avatójában Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter a nemzeti trikolorral letakart szobor leleplezésekor.

Berzeviczy Antal, a Magyar Tudományos Akadémia és az Országos Tisza István Emlékbizottság elnökeként szólott: „[...] *Hogy mégis ma már Tisza Istvánnak Magyarországon szobra is van, és pedig kiváló művész jeles alkotásában hozzá méltó szobra, szobra abban a városban, melyet annyi emlék csatol az ő nevéhez, s amelynek fiatal egyeteme büszkén vette föl az ő nevét [...]*”

Az egyetem nevében Illyefalvy Vitéz Géza rektor vette át a szobrot: „[...] *Te a tökéletes tudás országának, a mennynek egy részét varázsoltad le ide a rónaságra, mikor a tudománynak itt templomot építettél a magyar léleknek Istenhez közelebb emelésére. Szilárd szegletköve leszel Te mindég ennek a templomnak, hová a szomjuhozó ifju magyar lélek tudományt, munkás honszerelmet meríteni jár [...]*”

Az emlékművet az egyetemi ifjúság döntötte le talapzatáról 1945. április 23-án. Ezt és a Magoss György (ma Bem) téren álló, Emile Guillaume készítette Magyar fájdalom című szobrot a Déri Múzeum menekítette pincéjébe, ahol évtizedeken át titokban őrizték a szurokkal leöntött, megrongált alkotásokat.

A szobor története – 2.

Az egykori miniszterelnököt ábrázoló szobrot felújítva, a gyász évfordulóján, 2000. október 31-én állították fel ismét, bár az eredeti helyétől kissé távolabb, egy félreeső helyen. (A Klinika előtt jelenleg Varga Imre szobrászművész Professzorok – eredeti elnevezése Mester és tanítványa – című kompozíciója látható, ám a művész nem járult hozzá a szoborcsoport áthelyezéséhez.) Az alkotás Györfi Lajos szobrászművész restaurálásának köszönhetően nyerte vissza eredeti fényét.

A szobor története – 3.

Évekkel később a műalkotás helyére méltóbbnak találta a Főépület előtti területet az egyetem Hallgatói Önkormányzata, és mint 2016. március 10-én kelt levelükben írták: „*A szobor jelenlegi elhelyezése álláspontunk szerint nem méltó Tisza István érdemeihez.*” Az egyetem Szenátusa március 17-i ülésén helyt adott a hallgatók kérésének, és támogatta a szobor ismételt felállítását az egykori névadóhoz méltó módon, a központi épület előtti téren.

Győrfi Lajos pedig másodjára kapott megbízást az alkotás restaurálására. Ahogy fogalmazott: *„Ez a szobor Magyarország egyik legszebb figurális ábrázolása, benne van Tisza István karaktere, egyénisége, a plasztikai megoldások és a mintázatok bravúrosak.”*

A helyreállítás és az újraállítás teljes költségét az Adjátok vissza a hegyeimet Alapítvány vállalta.

– *„Számunkra ez egy újabb küldetés. Szívügyünk az értékek mentése, erre jó példa a Tisza-szobor is, amelynek felújítási munkálataiban már 2000-ben is közreműködtünk”* – hangsúlyozta Becksy Tibor, a kuratórium elnöke.

Az avatás időpontja – hasonlóan a másfél évtizeddel ezelőtti eseményhez – október 31-e volt, a miniszterelnök ellen elkövetett halálos kimenetelű merénylet évfordulóján.

Tisza István bronzszobra pedig új, méltó és remélhetőleg végleges helyén hosszú időn keresztül fogadhatja majd az egyetemre igyekvő fiatalokat a Debreceni Egyetem Főépülete előtt.